

UKAZOVATELE HODNOTIACE ÚROVEŇ REGIÓNOV

Štefan Samson

Technická univerzita v Košiciach

Ekonomická fakulta

Němcovej 32

040 01 Košice

Slovenská Republika

Tel. 00421 55 602 3290

Email: Stefan.Samson@tuke.sk

Abstrakt

Regionálna ekonómia analyzuje ekonomické vzťahy ekonomiky regiónu. Je priestorovou ekonómiou a jej predmetom skúmania je ekonomika vlastná tomuto priestoru - regiónu. V príspevku hovoríme o subnacionálnych regiónoch, čiže o regiónoch v rámci štátu. Ukazovatele, ktorými hodnotíme úroveň ekonomiky týchto regiónov, sú v podstate ukazovatele, ktoré používame aj pri hodnotení národnej ekonomiky, ekonomiky štátu ako celku, samozrejme aplikované na ekonomiku regiónu. Ved' subnacionálny región je časťou priestoru národnej ekonomiky. V príspevku sa snažíme poukázať na presné určenie a konkrétnosť vyjadrenia toho ktorého ukazovateľa, pre hodnotenie tej ktorej oblasti a ekonomickej činnosti a pripisovať každému ukazovateľu len ten význam a to určenie, ktoré má a ktoré vyjadruje. Tak ako pre národné hospodárstvo nemáme jeden všeobšahly a všetko zahrňujúci a hovoriaci ekonomický ukazovateľ, nemáme ho ani pre hodnotenie regiónu. Posúdiť úroveň región a jeho ekonomiku, vyžaduje použiť viacero navzájom na seba sklbených a prepojených ukazovateľov.

Kľúčové slová: ukazovateľ, región, subnacionálny región

1 ÚVOD

Problematika posudzovania a hodnotenia úrovne toho – ktorého regiónu, v našom príspevku ide o subnacionálne regióny, a jeho porovnávanie s inými regiónmi v štáte, je na prvý pohľad takmer bezproblémová.

V prevažnej miere, sa takmer všetci, ktorí sa danou problematikou zaoberáme, zhodneme na tom, a považujeme to za celkom prirodzené, že jednotlivé regióny nie sú rovnako ekonomicky vyspelé, že sú medzi nimi rozdiely a že tieto rozdiely sú tiež celkom prirodzené a že rozdiely medzi regiónmi boli, sú a budú. Pritom nejde len o ekonomické rozdiely, ale o rozdiely v širokej palete problémov (prírodné, sociálne, kultúrne, vzdelanostné, vo vybavenosti dopravnej- cestnej, sociálnej infraštruktúre, ...).

Tiež nie je ťažko pochopiť, že priestor okolo hlavného centra v štáte – hlavného mesta, v našom prípade „ Bratislavský región „, v porovnaní s druhými regiónmi – ostatnými siedmimi v štáte, je ekonomicky najvyspelejší.

Problémom sa stáva, či a do akej miery – výšky, sa rozdiely medzi regiónmi majú tolerovať a majú považovať za prirodzené, či sa rozdiely medzi regiónmi majú znižovať, resp. či vývoju rozdielov medzi regiónmi treba ponechať voľný priebeh, resp. či hospodárskou politikou štátu vývoj

rozdielov medzi regiónmi treba usmerňovať a ekonomickým stimulmi podporovať rozvoj zaostávajúcich.

Pritom nezdieľame ani názor, že vyrovňovanie ekonomických rozdielov medzi regiónmi, by sa malo realizovať v prospech zaostávajúcich tým spôsobom, že by sa pribrzdil rozvoj v ekonomicky výkonnejších – vyspelejších.

Nie zriedka, práve pre tieto zaostávajúce regióny, sa používa názov „zaostalé“, . . . Myslíme si, že názov „zaostalý región“, by sme nemali používať, pretože tento pojem – názov, nevystihuje podstatu a zložitosť takéhoto regiónu. Takýto región buď nemá, resp. nevyužíva zdroje, ktoré má pre svoj rozvoj. Okrem toho bolo by potrebné definovať a stanoviť kritériá pre posudzovanie „zaostalého regiónu“, . . . Pritom vždy by išlo o porovnávanie k druhému, vyspelejšiemu regiónu. Vypelost', zaostalost' sú pojmy, ktoré aj v ich definovaní, vždy by vyjadrovali len určitú úroveň porovnávajúcu.

Pri posudzovaní zaostalosti, vyspelosti regiónu, vychádzame z jeho ekonomickej úrovne. Od nej sa odvodzuje aj jeho sociálna úroveň a úroveň vo vyspelosti a spôsobe života obyvateľov v danom priestore. Od ekonomickej úrovne regiónu závisí jeho kultúrna, vzdelanostná úroveň, vybavenie technickou a sociálnou infraštruktúrou, ... Túto závislosť môžeme ale aj obrátiť a povedať, že od kultúrnej, vzdelanostnej úrovne regiónu, od jeho vybavenosti dopravnou – cestnou, technickou, technologickou a informačnou infraštruktúrou, závisí jeho ekonomická úroveň, ktorá nepriamo určuje aj sociálnu vyspelosť regiónu. Vzťah medzi ekonomickou úrovňou regiónu na jednej strane, vzdelanostnou, kultúrnou a infraštruktúrnou vyspelosťou na strane druhej, je vzájomný, a navzájom sa ovplyvňujúci. Z vyššej ekonomickej úrovne regiónu vyplývajú možnosti pre vyššiu vzdelanostnú, kultúrnu úroveň a infraštruktúrnou vybavenosť. Ich vyššia úroveň zas vytvára predpoklady a zdroje pre vyšší ekonomický rast a vyššiu úroveň života toho – ktorého priestoru, regiónu.

Rozhodujúcou pre región je jeho sociálna stránka. Preto aj pre regionálnu hospodársku politiku štátu nie ekonomické, ale sociálne dôvody sú hlavné pre jej uskutočňovanie. Ekonomická vyspelosť nie je teda pre región prvoradá. Tá je len prvoradou podmienkou pre naplnenie sociálnych aspektov života obyvateľov v regióne.

Z takéhoto ponímania, snaha o znižovanie rozdielov v ekonomickej úrovni medzi regiónmi, je v skutočnosti snahou o zblížovanie v sociálnej oblasti života ľudí v štáte.

Národná ekonomika a jej úroveň, je daná ekonomikou a jej úrovňami v regiónoch štátu. Štát nemôže, najmä ak ide o tak priestorovo malý štát ako je Slovensko, byť veľmi rozdielny v úrovni a v spôsobe života ľudí, čiže v sociálnej oblasti. Aby nebol, musí k tomu vytvárať podmienky v ekonomike.

V regionálnej hospodárskej politike sa pritom musí rešpektovať a preferovať zásada, že centrum – štát, má predovšetkým poznávaciu funkciu a ekonomickými prostriedkami vytvára predpoklady, aby sa rozvoj regiónov v maximálnej miere zabezpečoval ich vlastnými zdrojmi.

2 UKAZOVATELE PRE HODNOTENIE SOCIÁLNO – EKONOMICKEJ ÚROVNE REGIÓNOV

Pre hodnotenie sociálno – ekonomickej úrovne určitého priestoru, čiže aj subnacionálneho regiónu, nevystačíme s jedným ukazovateľom, ktorý by postihol všetky jeho stránky – oblasti spoločensko – sociálneho a hospodárskeho života.

Len cez súbor viacerých ukazovateľov môžeme dospieť k poznaniu sociálno – ekonomickej úrovne regiónu. Do tohto súboru, podľa nášho názoru patria nasledovné ukazovatele:

- regionálny hrubý domáci produkt (RHDP) v jeho absolútnom vyjadrení a najmä v prepočítaní na jedného obyvateľa,
- počet a miera nezamestnanosti v regióne,
- počet uchádzačov o zamestnanie,
- priemerná mesačná mzda zamestnancov v regióne,
- priemerný príjem domácnosti v regióne

Ak chceme robiť hlbšiu analýzu úrovne, tak sa nezaobídeme napr pri ukazovateli RHDP o poznanie tvorby pridanej hodnoty, tvorbu fixného kapitálu, priame zahraničné investície v regióne, ale aj poznanie podielu RHDP pre vlastný región, pre iné regióny v štáte a pre export.

Povedľa nezamestnanosti a jej miery, je rozumné poznať aj ekonomickú aktivitu obyvateľstva v regióne a jej mieru, tiež mieru zamestnanosti, ale aj rozloženie nezamestnanosti a jej miery podľa veku, vzdelania, dĺžky nezamestnanosti, ...

Rovnako aj pri ukazovateľoch rozdeľovania - priemerná mesačná mzda, príjem domácnosti a v ňom prvotné a druhotné rozdeľovanie dôchodkov.

2.1.1 Regionálny hrubý domáci produkt (RHDP)

Regionálny hrubý domáci produkt vyjadruje veľkosť hodnoty (ceny) finálnej produkcie tovarov a služieb, vytvorenej za bežný hospodársky rok v danom regióne.

Ukazovateľ RHDP vyjadruje ekonomickú úroveň daného regiónu. Je jedným zo základných ukazovateľov, pomocou ktorého vyjadrujeme využívanie zdrojov, ekonomického potenciálu regiónu.

Výhrady voči tomuto ukazovateľu pre vyjadrovanie ekonomickej úrovne regiónu sú nasledovné:

- regióny – kraje na Slovensku sú nehomogenné. Boli primárne vymedzené nie ako ekonomické ale ako administratívne jednotky a preto je používanie tohto ukazovateľa pre sociálno – ekonomické porovnanie s inými subnacionálnymi regiónmi problematické, málo vystihujúce a nedostatočné, ... ,

- údaje, ktoré poskytuje štatistika (ŠÚ SR) nevyjadrujú presne tvorbu hodnoty HDP pre región, v ktorom sa v skutočnosti táto hodnota vytvorila, pretože administratívne hľadisko nezodpovedá vždy priestoru reálneho procesu tvorby RHDP.

Aj napriek týmto výhradám sme toho názoru, že ukazovateľ RHDP je ukazovateľ, ktorý relatívne najpresnejšie reálne vyjadruje výkonnosť ekonomiky regiónu a je jedným zo základných ukazovateľov posudzovania jeho ekonomicko – sociálnej úrovne.

Ukazovateľ hrubého domáceho produktu (HDP), aplikovaný na región ako RHDP, je aj napriek svojim určitým známym nedostatkom - nezahrňuje všetky hodnoty vytvorené ekonomickými aktivitami, ktoré je treba pripočítať a niektoré hodnoty napr. znečisťujúce životné prostredie zas odpočítať, je vďaka svojej všeobecnosti, jednoduchosti a dostupnosti, najvhodnejším zo všetkých ukazovateľov na vyjadrenie ekonomickej úrovne ekonomiky v určitom danom priestore – regióne.

Je vhodný a používa sa na vyjadrenie ekonomickej úrovne jednotlivých národných hospodárstiev. Používa ho Európska únia (EÚ) ako kritériálne stanovenie ekonomickej úrovne a vyspelosti regiónov na čerpanie finančných prostriedkov z jej štrukturálnych fondov. Nevidíme preto dôvod na spochybňovanie jeho vypovedacej schopnosti pre vyjadrenie ekonomickej úrovne a ekonomickej výkonnosti subnacionálnych regiónov.

Ukazovateľ RHD tým, že vyjadruje ekonomickú úroveň a ekonomickú výkonnosť regiónu, je aj jedným zo základných ekonomických ukazovateľov pre hľadanie a využívanie zdrojov ekonomického rastu v regiónoch a tým aj pre regionálnu hospodársku politiku vlády.

Isteže ukazovateľ RHDP nám nehovorí o úrovni a vyspelosti regiónu v každej jeho oblasti. Z vytvoreného RHDP nemôžeme preto robiť závery, ktoré mu neprislúchajú. Z ekonomickej úrovne regiónu vyjadrenej vytvoreným RHDP celkove, resp. rozpočítaného aj na jedného obyvateľa, by sme nemali priamošiaro vyvodzovať napr. životnú úroveň obyvateľov regiónu, príjmy domácnosti, ...

Ukazovateľ absolútnej výšky vytvoreného RHDP tiež nie je a nemôže byť vhodný pre porovnanie rozdielnej ekonomickej úrovne subnacionálnych regiónov. Z absolútnej veľkosti vytvoreného RHDP v jednotlivých regiónoch, ich podielov na celkovom vytvorenom HDP v štáte (v SR) a ich zmenách za určité obdobie, môžeme usudzovať o vývoji ekonomickej úrovne regiónu a jeho vývojových tendenciách.

Analýzu tendencií vývoja HDP v regióne upresňuje kvantitatívne a hlavne kvalitatívne ukazovateľ regionálna hrubá pridaná hodnota (RHPH). Je vypočítaná ako rozdiel medzi hodnotou produkcie v základných cenách a medzispotrebou v kúpnych cenách. Produkcia pozostáva z produktov vytvorených počas bežného účtovného obdobia. Medzispotreba sa skladá z hodnoty výrobkov a služieb spotrebovaných vo výrobnom procese ako vstupy, s vylúčením investičného majetku, ktorého spotreba je zachytená ako spotreba fixného kapitálu

Z údajov, ktoré poskytuje ŠÚ SR v Štatistickej ročenke regiónov Slovenska z roku 2007 vyplýva, že RHPH v bežných trhových cenách predstavovala v roku 2005 88,8 % z hodnoty RHDP.

2.1.2 Regionálny hrubý domáci produkt na jedného obyvateľa

Pre porovnanie ekonomickej úrovne jednotlivých regiónov slúži vytvorený RHDP na jedného obyvateľa. Tento ukazovateľ je najdôveryhodnejším na porovnanie ekonomickej úrovne a ekonomickej výkonnosti regiónov. Ani výhrady voči tomuto ukazovateľu nevidíme za opodstatnené. Oprávnené výhrady by mohli byť nie k ukazovateľu, ale ku neadekvátnym záverom, ktoré by sme z jeho údajov robili.

Ukazovateľ RHDP na jedného obyvateľa, nie priamo, nie jednoznačne a ani nie automaticky, vyjadruje súvisiace ekonomicke javy a procesy s ním spojené, ako sú napr. ekonomická aktivita obyvateľstva, zamestnanosť, nezamestnanosť, pracovné príjmy, príjmy domácnosti, ...

V podstate platí, že čím je vyššia ekonomická aktivita obyvateľstva, zamestnanosť, nižšia nezamestnanosť a jej miera, tým vyšší RHDP pripadá na jedného obyvateľa a tým sú aj vyššie pracovné príjmy a príjmy na domácnosť. Platí to aj obrátene.

Pri ukazovateli RHDP na jedného obyvateľa je samozrejme určujúca, základná jeho absolútna výška, či už v stálych, resp. v bežných trhových cenách. Pri porovnávaní regiónov je dôležitý aj jeho vývoj za určité dlhšie obdobie.

Tabuľka 1 Hrubý domáci produkt na jedného obyvateľa v regiónoch Slovenska

Región, SR	1995		2005		1995/2005
	Sk	R/SR	Sk	R/SR	%
Bratislavský	225 383	211,0	673 374	244,2	298,7
Trnavský	119 362	111,3	296 871	107,6	248,5
Trenčiansky	100 852	94,0	243 274	88,2	241,2
Nitriansky	92 637	86,4	244 801	88,7	264,2
Žilinský	87 301	81,4	226 464	82,1	259,4
Banskobystrický	89 125	83,1	197 850	71,8	221,9
Prešovský	69 183	64,5	161 844	58,3	219,4
Košický	93 005	86,7	232 206	84,2	249,6
SR spolu	118 803	100,0	275 720	100,0	232,0

Zdroj: Štatistická ročenka SR, 2006, ŠÚ SR, Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2007, ŠÚ SR

Z údajov uvedených v tabuľke č. 1 vyplýva:

- najviac HDP na jedného obyvateľa vytvoril v roku 2005 Bratislavský kraj 673 374 Sk (1. miesto) a najmenej Prešovský kraj 161 844 Sk (8. miesto),
- za obdobie rokov 1995 -2005 najviac vrástol HDP na jedného obyvateľa v Bratislavskom kraji (298,7 %) a najmenej v Prešovskom kraji (219,4 %),
- v porovnaní k celoslovenskému priemeru v hodnote HDP na jedného obyvateľa v roku 2005 predstavoval Bratislavský kraj 244,2 % a Prešovský 58,3 %.

Poradie regiónov SR v tvorbe HDP na jedného obyvateľa (najvyššia tvorba = najnižšie číslo) bolo v roku 2005 nasledovné: Bratislavský kraj (1), Trnavský kraj (2), Nitriansky kraj (3), Trenčiansky kraj (4), Košický kraj (5), Žilinský kraj (6), Banskobystrický kraj (7) a Prešovský kraj (8)

Poradie regiónov SR v raste HDP na jedného obyvateľa za obdobie rokov 1995 _ 2006 bolo nasledovné: Bratislavský kraj (1), Nitriansky (2), Žilinský (3), Košický (4), Trnavský (5), Trenčiansky (6), Banskobystrický (7), Prešovský kraj (8).

Ak rozdiel v tvorbe HDP na jedného obyvateľa medzi Bratislavským a Prešovským krajom bol v roku 1995 225 383 Sk, tak v roku 2005 sa tento rozdiel zvýšil na 511 530 Sk.

Poradie regiónov SR v podiele tvorby HDP na jedného obyvateľa k priemeru SR bolo v roku 2005 nasledovné: Bratislavský kraj (1. 244,2 %), Trnavský (2. 107,6 %), Nitriansky (3. 88,7 %), Trenčiansky (4. 88,2 %), Košický (5. 84,2 %), Žilinský (6. 82,1 %), Banskobystrický (7. 71,8 %) a Prešovský (8. 58,3 %).

2.1.3 Nezamestnanosť a miera nezamestnanosti

Nezamestnanosť a jej miera je ukazovateľ, ktorý hovorí o využití, resp. nevyužití jedného zo zdrojov rastu ekonomiky. Ukazovateľ miery nezamestnanosti úzko koreluje s ukazovateľom tvorby HDP. Platí čím viac ľudí pracuje v hospodárstve a čím je nižšia miera nezamestnanosti, tým je možná vyššia tvorba HDP. Okunov zákon, ktorý vyjadruje príčinnú súvislosť medzi trhom tovarov (produktov a služieb) a trhom práce hovorí, že ak klesá skutočný HDP oproti potencionálnemu produktu o 2 %, tak klesá zamestnanosť o jedno percento.

V nasledujúcej tabuľke uvádzame údaje o nezamestnanosti a jej miere na Slovensku podľa VZPS. Tento spôsob uvádzania miery nezamestnanosti je vyjadrený pomerom počtu nezamestnaných osôb k počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva.

Tabuľka 2 Nezamestnanosť v regiónoch SR (podľa VZPS)

Región, SR	1998		2000		2005		2006	
	tis. osôb	%	tis. osôb	%	tis. osôb	%	tis. osôb	%
Bratislavský	20,0	6,0	24,4	7,2	17,1	5,2	14,4	4,3
Trnavský	30,7	11,8	44,7	16,4	30,1	10,4	25,4	8,8
Trenčiansky	23,0	7,7	44,2	15,0	23,9	8,1	21,7	7,1
Nitriansky	39,9	12,1	69,8	20,8	61,4	17,8	45,1	13,2
Žilinský	24,8	10,5	61,4	18,5	50,3	15,2	39,4	11,8
Banskobystrický	48,2	15,6	69,6	21,9	77,6	23,8	68,5	21,1
Prešovský	56,2	16,4	80,1	22,1	80,1	21,5	68,0	18,1
Košický	64,3	18,7	91,2	25,6	87,0	24,7	71,3	20,3
SR spolu	371,1	12,5	485,2	18,6	427,5	16,2	353,4	13,3

Zdroj: Štatistická ročenka SR, 2006, ŠÚ SR, Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2007, ŠÚ SR

Z údajov o nezamestnanosti v tabuľke č. 2 vyplýva:

* Najvyššiu mieru nezamestnanosti v roku 2006 mal Banskobystrický kraj (21,1 %) a najnižšiu Bratislavský (4,3 %),

Poradie regiónov v dosahovanej miere nezamestnanosti (najnižšia miera = najnižšie číslo) bolo v roku 2006 nasledovné: Bratislavský kraj (1. 4,3 %), Trenčiansky (2. 7,1 %), Trnavský (3. 8,8 %), Žilinský (4. 11,8 %), Nitriansky (5. 13,2 %), Prešovský (6. 18,1 %), Košický (7. 20,3 %), Banskobystrický (8. 21,1 %).

Poradie regiónov bolo v roku 2006 v počte nezamestnaných nasledovné: Bratislavský kraj (1. 14,4 tisíc), Trenčiansky (2. 21,7 tisíc), Trnavský (3. 25,4 tisíc), Žilinský (4. 39,4 tisíc), Nitriansky (5. 45,1 tisíc), Prešovský (6. 68,0 tisíc), Banskobystrický (7. 68,5 tisíc), Košický (8. 71,3 tisíc).

- Najvyšší počet nezamestnaných , v uvádzanom období na Slovensku, podľa VZPS, bol v roku 2001 (508,0 tis. osôb) a miera nezamestnanosti vtedy bola 19,2 %.

- Najnižší počet nezamestnaných z uvádzaného obdobia bol na Slovensku v roku 2006 (353,4 tisíc osôb) a miera nezamestnanosti vtedy bola 13,2 %.

- Najnižšiu mieru nezamestnanosti zo všetkých regiónov SR , po celé uvádzané obdobie mal Bratislavský kraj. Najnižšiu mieru nezamestnanosti zaznamenal v roku 2006 (4,3 %).

- Vysokú mieru nezamestnanosti v uvedenom období rokov 1998 – 2006 mali hlavne regióny Banskobystrický, Prešovský a Košický.

- Najvyššiu mieru nezamestnanosti mal v roku 2006 Banskobystrický kraj 21,1 % (68,6tisíc osôb), Košický kraj 20,3 % (71,3 tisíc osôb).

2.1.4 Uchádzači o zamestnanie

Spolu s nezamestnanosťou, je užitočné analyzovať aj počet uchádzačov o zamestnanie a porovnať ich. S mierou nezamestnanosti by mali korelovať aj počty uchádzačov o zamestnanie. V zjednodušenej podobe a na prvý pohľad by malo platiť, že čím je vyššia miera nezamestnanosti tým by mal byť vyšší aj počet uchádzačov o zamestnanie. Nemusí to ale tak vždy byť, pretože nie každé percento nezamestnanosti, toho-ktorého regiónu, predstavuje rovnaký počet nezamestnaných¹

Pri tomto porovnaní je tiež dôležité, akým spôsobom, metódou sme dostali mieru nezamestnanosti². Zrejme, v tomto porovnávaní, treba dať do vzťahu mieru nezamestnanosti z evidovanej nezamestnanosti (nie mieru nezamestnanosti zistenú z VZPS) k počtu evidovaných uchádzačov o zamestnanie. Rozdiel môže byť aj v údajoch, či ide o celkový počet uchádzačov o prácu, resp o ich disponibilný počet.³

V nasledujúcej tabuľke uvádzame tento vzťah za obdobie rokov 2002 – 2006

---

¹ Vid' napr. rok 2006 v miere a počte nezamestnaných v Banskobystrickom a Košickom kraji.

² Ako príklad uvádzame rozdiel medzi mierou nezamestnanosti zistenou výberovým zistením pracovných síl. (VZPS) a mierou nezamestnanosti zistenou z evidencie nezamestnaných. Kým miera nezamestnanosti podľa VZPS bola v roku 2006 na Slovensku 13,3 % (353,4 tis. osôb), miera nezamestnanosti z evidencie nezamestnaných bola 9,4 % (240,5 tis. osôb)

³ Tak napr. v roku v roku 2006 bol na Slovensku celkový počet uchádzačov o prácu 273,4 tisíc osôb a počet disponibilných uchádzačov o prácu len 240,5 tisíc.

Tabuľka 3 Miera evidovanej nezamestnanosti (%) a počet disponibilných uchádzačov (v tis.osôb) o zamestnanie v regiónoch Slovenska

Región, SR	2002		2004		2005		2006	
	%	tis. osôb	%	tis. osôb	%	tis. osôb	%	tis. osôb
Bratislavský	5,2	16,7	3,4	10,9	2,6	8,2	2,3	7,4
Trnavský	13,0	36,8	8,8	24,4	7,2	20,2	5,2	14,7
Trenčiansky	10,9	33,4	8,1	24,2	6,8	20,3	5,2	15,3
Nitriansky	21,5	77,4	14,0	49,6	10,4	38,8	8,1	30,1
Žilinský	14,7	51,4	11,1	35,9	9,3	29,6	7,0	22,1
Banskobystrický	23,8	77,7	19,5	62,6	18,3	57,0	16,1	50,3
Prešovský	23,0	87,3	17,5	65,0	15,8	57,5	13,7	49,2
Košický	24,3	90,9	18,0	69,2	17,5	61,9	15,2	51,2

Zdroj: Štatistická ročenka SR, ŠÚ SR, 2006, Štatistická ročenka regiónov Slovenska, ŠÚ SR, 2007

Z uvádzaných údajov vyplýva:

- Najvyššiu mieru evidovanej nezamestnanosti mal v roku 2006 Banskobystrický kraj (16,1 %) a najnižšiu Bratislavský (2,3 %).
- V roku 2002 mali všetky kraje Slovenska okrem Bratislavského mieru evidovanej nezamestnanosti nad 10,0 %. V roku 2006 to boli len tri kraje: Banskobystrický, Prešovský a Košický.
- Najväčší celkový počet evidovaných uchádzačov o zamestnanie mal v roku 2006 Košický kraj 58 806 osôb, z toho disponibilných 51 279 osôb.
- Najnižší celkový počet evidovaných uchádzačov o zamestnanie mal Bratislavský kraj 8 350 osôb, z toho disponibilných 7 405 osôb.

2.1.5 Priemerná mesačná mzda zamestnancov v regiónoch SR

Ekonomická úroveň regiónov ovplyvňuje aj proces rozdeľovania a teda aj mzdy pracovníkov –zamestnaných v regióne.

V realite, priemerná mesačná mzda v regióne, rovnako ako tvorba HDP v ňom, sú dané viacerými činiteľmi. Jedným z rozhodujúcich je napr. štruktúra odvetvovej hospodárskej činnosti (priemysel a jeho jednotlivé odvetvia, poľnohospodárstvo, cestovný ruch, peňažný sektor, štátna správa, informatika,...), dosahovaná produktivita práce, pridaná nová hodnota, ...

Údaje v nasledujúcej tabuľke hovoria o rozdieloch v mzdách medzi regiónmi.

Tabuľka 4 Priemerná hrubá mesačná mzda zamestnanca v regiónoch SR

Región, SR	1998		2002	2004	2005	2006		
	Sk	Index R/SR	Sk	Sk	Sk	Sk	R/SR	Index 95/04
Bratislavský	11 022	127,5	19 475	22 589	24 479	26 910	136,1	244,3
Trnavský	9 502	93,0	13 977	17 141	18 218	18 637	94,2	106,1
Trenčiansky	9 150	89,6	13 086	15 539	16 607	18 194	92,0	198,8
Nitriansky	8 891	87,1	13 067	14 912	15 957	17 444	88,2	196,2
Žilinský	9 010	88,2	13 885	15 774	16 766	17 723	89,6	196,7
Banskobystrický	9 342	91,5	13 184	14 923	16 183	17 049	86,2	182,4
Prešovský	8 338	81,6	12 248	13 487	14 500	16 253	82,1	194,9
Košický	10 158	99,5	14 297	17 146	17 948	19 951	100,9	196,4
SR spolu	10 212	100	14 597	17 042	18 504	19 774	100,0	193,6

Zdroj: Štatistická ročenka SR, 2006, ŠÚ SR, Štatistická ročenka regiónov Slovenska, 2007, ŠÚ SR

Z údajov tabuľky vplyva:

- Najvyššiu hrubú priemernú mesačnú mzdu po celé uvedené obdobie mali zamestnanci Bratislavského kraja.

- Najnižšiu hrubú priemernú mesačnú mzdu v celom uvedenom období mali zamestnanci Prešovského kraja.

- Rozdiel medzi najvyššou priemernou mesačnou mzdou zamestnanca v Bratislavskom kraji v roku 2006 (26 910 Sk) a mzdou najnižšou (16 253 Sk) bol 10 657 Sk. Mzda zamestnanca v Prešovskom kraji predstavuje 60,3 % z priemernej hrubej mesačnej mzdy zamestnanca v Bratislavskom kraji.

- Priemernú hrubú mesačnú mzdu zamestnanca SR v roku 2006 (19 774 Sk) prevýšili iba mzdy v Bratislavskom (26 910 Sk) a Košickom kraji (19 951 Sk).

- Vo všetkých regiónoch SR za uvedené obdobie vzrástla priemerná hrubá mesačná mzda zamestnanca . Najviac vzrástla v Bratislavskom kraji s indexom 244,3 %, najmenej v Banskobystrickom kraji s indexom 182,4 %.

- Ak sa priemerná hrubá mesačná mzda zamestnanca v Banskobystrickom kraji podieľala v roku 1998 na celoslovenskom priemere 91,5 %- om, tak v roku 2006 to bolo len 86,2 %.

* Vo všetkých regiónoch SR, okrem Banskobystrického kraja, bol podiel hrubej priemernej mesačnej mzdy zamestnanca v roku 2006 v porovnaní k celoslovenskému priemeru vyšší ako v roku 1998.

Štatistická ročenka regiónov Slovenska z roku 2007 uvádza jednak priemernú mesačnú mzdu zamestnanca a jednak priemernú hrubú mesačnú mzdu zamestnanca.

V prvom prípade „ priemerná mesačná mzda zamestnanca“ vychádza z podnikového výkazníctva. Zahŕňa čiastku mzdových nákladov , vyplácanú vlastným zamestnancom ako odmenu

za prácu alebo jej náhradu na základe právneho vzťahu. Je to hrubá mzda neznížená o zákonné alebo so zamestnancom dohodnuté zrážky.

V druhom prípade „priemerná hrubá mesačná mzda zamestnanca „ je na základe výberového zisťovania. Zahŕňa plnenia, ktoré pripadajú na základnú tarifnú mzdu stanovenú podľa mzdových predpisov.

V tabuľke č. 4 uvádzame priemernú hrubú mesačnú mzdu zamestnanca. Tá v roku 2006 bola na Slovensku (19 774 Sk) nižšia ako bola priemerná mesačná mzda zamestnanca , vypočítaná z podnikových výkazov (20 279 Sk). Priemerná mesačná mzda zamestnanca bola vyššia tiež v regióne Bratislavskom (29 270 Sk), Trnavskom (19 188 Sk), Žilinskom (18 050 Sk) a v Banskobystrickom (17 523 Sk).

Nižšia bola v regióne Trenčianskom (17 995 Sk), Nitrianskom (17 328 Sk), Prešovskom (15 970 Sk) a v Košickom (18 893 Sk)⁴.

2.1.6 Čisté peňažné príjmy domácnosti

Dôležitý ukazovateľ pre posudzovanie sociálno-ekonomického zabezpečenia obyvateľov regiónu, sú príjmy domácnosti. Štatistická ročenka regiónov Slovenska poskytuje údaje príjmov na osobu domácnosti. Príjmy tvoria čisté pracovné príjmy zo zamestnania očistené od dane z príjmov a povinných príspevkov do poisťovní, časť príjmov, ktorú podnikateľ vyčlenil na zabezpečenie potrieb domácnosti, sociálne príjmy (dôchodkové zabezpečenie, dávky nemocenského poistenia, štátne sociálne dávky, dávky sociálnej pomoci, podpora v nezamestnanosti,...) a ostatné príjmy (príjmy z majetku, príjmy z predaja poľnohospodárskych produktov,...).

Výšku príjmov uvádzame v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 5 Čisté peňažné príjmy domácnosti v regiónoch SR na osobu v Sk

Kraj, SR	2002	2004	2005	2006
Bratislavský	8 451	10 257	9 828	11 487
Trnavský	6 392	7 205	7 640	8 615
Trenčiansky	6 410	6 660	7 296	8 521
Nitriansky	6 382	6 938	7 853	8 594
Žilinský	6 454	7 088	7 265	8 349
Banskobystrický	6 523	6 907	7 290	8 316
Prešovský	6 175	6 669	6 713	7 457
Košický	7 041	7 093	7 342	8 121
SR spolu	6 714	7 279	7 567	8 615

Zdroj: Štatistická ročenka SR, 2006, ŠÚ SR, Štatistická ročenka regiónov SR, 2007, ŠÚ SR

Uvedené údaje hovoria, že:

- Najvyšší príjem na jednu osobu domácnosti mal v roku 2006 Bratislavský kraj (11 487 Sk)..
- Najnižší príjem na jednu osobu domácnosti mal v roku 2006 Prešovský kraj (7 457 Sk).
- Všetky regióny v SR, okrem Bratislavského a Trnavského (8 615), mali nižší príjem ako bol priemerný príjem na jednu osobu domácnosti SR (8 615 Sk).

⁴ Rozdiel medzi priemernou mesačnou mzdou zamestnanca, ktorá vychádza z podnikového výkazníctva a priemernou hrubou mesačnou mzdou zamestnanca na základe výberového zisťovania, nepovažujeme v našom príspevku za tak podstatný, aby narušal jeho obsahovú náplň a analýzy pre porovnanie sociálno – ekonomickej úrovne regiónov.

Ak by sme porovnávali tvorbu HDP na jedného obyvateľa regiónu a príjem na jednu osobu domácnosti, vo všetkých uvedených rokoch, tak platí, že sú podstatne menšie rozdiely v čistých príjmoch domácnosti ako v tvorbe HDP.

Napr. rozdiel v tvorbe HDP na jedného obyvateľa medzi Bratislavským krajom, ktorý vytváral najvyšší HDP na jedného obyvateľa a Prešovským, ktorý vytváral najmenší HDP bol v roku 2005 viac ako štvornásobný (4,1 násobný) v prospech Bratislavského kraja. V tom istom roku (2005) bol rozdiel v príjme na osobu domácnosti len jedenapolnásobný, tiež v prospech Bratislavského kraja.

Bratislavský kraj v roku 2005 vytváral 2,4- násobok HDP na jedného obyvateľa v porovnaní k celoslovenskému priemeru. V tom istom roku mal príjem na jednu osobu domácnosti vyšší 1,2 – násobkom oproti celoštátnemu priemeru.

Prešovský kraj, v porovnaní k Bratislavskému, v roku 2005, vytváral 58,3 % celoslovenské priemeru tvorby HDP na jedného obyvateľa, ale čistý príjem na jednu osobu domácnosti predstavoval 88,7 % slovenského priemeru.

Štatistická ročenka regiónov SR neuvádza detailne štruktúru príjmu na jednu osobu domácnosti, čo je do určitej miery jej nedostatok, ak to posudzujeme z hľadiska potrieb pre analýzu ekonomických kategórií a ekonomických vzťahov. Z podrobného zloženia štruktúry príjmu, by sme mohli poznať, do akej miery napr. štátne sociálne dávky, dávky sociálnej pomoci, podpora v nezamestnanosti, ... ovplyvňujú príjem domácnosti.

Keď porovnáme pracovné príjmy v jednotlivých regiónoch, čiže mzdy zamestnancov, s čistým príjmom na osobu domácnosti vidíme, že príjem zo mzdy je oveľa viac rozdielny medzi regiónmi ako celkový čistý príjem na člena domácnosti.

Z uvedených ukazovateľov – kategórií a ich vzťahov, ak by sme poznali ich detailnejšiu štruktúru, by sme mohli napr. porovnať, koľko ktorý región vytvára hodnôt a koľko v rozdeľovaní dostáva

2.2 Zhrnutie

Z analýz, ktoré sme urobili a uviedli v príspevku, jednoznačne vyplýva, že každý jeden ukazovateľ má svoju vlastnú vypovedaciu schopnosť a opodstatnenosť.

Ukazovateľ „ Regionálny hrubý domáci produkt „ (RHDP) vyjadruje ekonomickú úroveň a ekonomickú výkonnosť toho – ktorého regiónu.

Ukazovateľ „ Hrubý domáci produkt na jedného obyvateľa „ hovorí o ekonomickej úrovni a ekonomickej výkonnosti regiónu z hľadiska porovnávania s inými regiónmi, či už národného alebo subnacionálneho charakteru.

Ukazovateľ „ Nezamestnanosť „ vyjadruje počet nezamestnaných pracovných síl v regióne a pre porovnávanie regiónov v nezamestnanosti nám slúži jej miera. Ukazovateľ nám kvantifikuje nevyužitie jedného zo základných zdrojov ekonomického rastu a tým poukazuje aj na rezervy v oblasti zdrojov pracovných síl.

Ukazovateľ „ Uchádzači o zamestnanie“ dopĺňuje ukazovateľ o nezamestnanosti a jej miere.

Ukazovateľ „ Priemerná mesačná mzda zamestnanca „ vyjadruje v peňažnej forme podiel zamestnanca v regióne na vytvorenom produkte.

Ukazovateľ „ Čistý peňažný príjem domácnosti“ je dopĺňujúcim ukazovateľom mzdy zamestnanca a je zároveň komplexnejším ukazovateľom sociálneho zabezpečenia obyvateľov regiónu.

Na základe údajov súboru týchto ukazovateľov môžeme komplexnejšie posúdiť úroveň jednotlivých regiónov. a zároveň poukázať aj na ich vývojové tendencie v daných oblastiach a tiež aj na existujúce rezervy v nich.

Každý región predstavuje ale osobitne vymedzený priestor, je kvantitatívne a kvalitatívne odlišný. O každom regióne môžeme povedať, že vytvára určitý RHDP, ktorý je veľkosťou a konkrétnou obsahovou náplňou odlišný. Odlišná je aj veľkosť vytvoreného HDP na jedného obyvateľa v regióne. Každý región má určitý odlišný počet nezamestnaných a odlišná je v ňom aj

miera nezamestnanosti. Rovnako platí odlišnosť aj v priemernej mesačnej mzde zamestnanca, v čistom príjme domácnosti,...

Práve tieto odlišnosti nám dávajú možnosť porovnávania regiónov a ukazuje sa, že pravdepodobne je najlepšie porovnávať regióny osobitne vždy len v tej ktorej oblasti a cez ten ktorý ukazovateľ.

Hodnotiť ale celkovú sociálno – ekonomickú úroveň regiónu len na základe údajov jedného z uvedených ukazovateľov by bolo nesprávne. Rovnako by nebolo správne, na základe údajov jedného ukazovateľa hovoriť o zaostalom, resp. zaostalých regiónoch. Treba hovoriť o regióne s určitým vytváraným HDP, s určitou výškou nezamestnanosti, ...

Ak by sme predsa len chceli porovnať jednotlivé regióny cez údaje viacerých ukazovateľov, priklonili by sme sa ku komplexnejšiemu posúdeniu ich sociálno – ekonomickej úrovne cez nasledujúce ukazovatele:

- vytváraný HDP na jedného obyvateľa v regióne,
- miera nezamestnanosti v regióne,
- priemerná mesačná mzda zamestnanca v regióne a
- čistý mesačný peňažný príjem na osobu domácnosti v regióne.

Každý región by sme ohodnotili v rámci stupnice od jedného bodu po osem bodov z hľadiska plnenia toho – ktorého ukazovateľa od najlepších po najhoršie výsledky. Napr. najvyššie hodnota HDP na jedného obyvateľa hodnotením jedného bodu, najvyššia miera nezamestnanosti hodnotením ôsmich bodov, najvyššia mzda jedným bodom, najvyšší príjem na osobu domácnosti hodnotením jedného bodu.

Keďže štatistika uvádza posledný údaj HDP v regiónoch SR za rok 2005, tak údaje všetkých troch ďalších ukazovateľov uvádzame tiež za rok 2005.

Tabuľka 6 Hodnotenie sociálno-ekonomickej úrovne regiónov SR

Kraj, SR	HDP/byv	% nezamest	Primer.me sač. mzda zamest.	Čistý príjem domácností	počet bodov	poradie
Bratislavský	1	1	1	1	4	1
Trnavský	2	3	3	3	11	2
Trenčiansky	4	2	4	5	15	3
Nitriansky	3	5	6	2	16	4
Žilinský	6	4	5	7	22	6
Banskobystrický	7	7	7	6	27	7
Prešovský	8	6	8	8	30	8
Košický	5	8	2	4	19	5

Z hodnotenia údajov štyroch vybraných ukazovateľov vyplýva aj poradie regiónov. Najlepší vo všetkých ukazovateľoch je Bratislavský región. S najhoršími údajmi sú Prešovský a Banskobystrický región. Poradie regiónov v roku 2005 vyjadrovalo, podľa nášho názoru, aj náročnosť úloh ich ďalšieho vývoja

3 ZÁVER

V príspevku bola snaha komplexnejšie posúdiť možnosti a reálnosť porovnávania sociálno-ekonomickej úrovne subnacionálnych regiónov.

Hodnotenie regiónov SR, ktoré uvádzame v poslednej tabuľke komplexne cez viaceré ukazovatele považujeme za reálne a zodpovedajúce podmienkam regiónov. Napriek tomu, sme ale toho názoru, že najpresnejšie a najlepšie vyjadrenie sociálno-ekonomickej úrovne regiónu, je vždy jeho hodnotenie osobitne podľa toho-ktorého ukazovateľa a tej ktorej oblasti hodnotenia.

PodĎakovanie: Príspevok je súčasťou riešenia výskumnej úlohy VEGA č. 1/3829/06.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- [1] Samson, Š. a kol.: Regionálna ekonomika, EkF TU Košice, 2001
- [2] Samson, Š.: Motivácie pre rozvoj východného Slovenska , Zborník z medzinárodnej. ved. konferencie „Národná a regionálna ekonomika“, 2007
- [3] Kol'vecková, G.: Analýza a posouzení rozvoje příhraničních regiónu – Veřejné-soukromé partnerství a jeho využití v regionech. Disertační práce , Praha, ČZU v Praze, PEF, 2007
- [4] Samson, Š.- Kol'vecková, G.: Vývoj rozdielov v regiónoch SR, Zborník vedec. prác, Ekonomická fakulta TU Košice, 2006
- [5] Štatistická ročenka SR 2006, ŠÚ SR
- [6] Štatistická ročenka regiónov SR 2007, ŠÚ SR